॥ तैत्तिरीय ब्राह्मणम् ॥

॥ चतुर्थः प्रश्नः ॥

॥ तैत्तिरीयब्राह्मणे प्रथमाष्टके चतुर्थः प्रपाठकः ॥

उ॒भये॒ वा ए॒ते प्र॒जाप॑ते॒रध्य॑सृज्यन्त। दे॒वाश्चासु॑राश्च। तान्न व्य॑जानात्। इ॒मे॑ऽन्य इ॒मे॑ऽन्य इति॑। स दे॒वान॒ꣳशून॑करोत्। तान॒भ्य॑षुणोत्। तान्प॒वित्रे॑णापुनात्। तान्प॒रस्ता॑त्प॒वित्र॑स्य॒ व्य॑गृह्णात्। ते ग्रहा॑ अभवन्। तद्ग्रहा॑णां ग्रह॒त्वम्॥१॥

दे॒वता॒ वा ए॒ता यज॑मानस्य गृ॒हे गृ॑ह्यन्ते। यद्ग्रहाः॑। वि॒दुरे॑नं दे॒वाः। यस्यै॒वं वि॒दुष॑ ए॒ते ग्रहा॑ गृ॒ह्यन्ते॑। ए॒षा वै सोम॒स्याऽऽहु॑तिः। यदु॑पा॒ꣳशुः। सोमे॑न दे॒वाꣳस्त॑र्पया॒णीति॒ खलु॒ वै सोमे॑न यजते। यदु॑पा॒ꣳशुं जु॒होति॑। सोमे॑नै॒व तद्दे॒वाꣳस्त॑र्पयति। यद्ग्रहां॑ जु॒होति॑॥२॥

दे॒वा ए॒व तद्दे॒वान्ग॑च्छन्ति। यच्च॑म॒सां जु॒होति॑। तेनै॒वानु॑रूपेण॒ यज॑मानः सुव॒र्गं लो॒कमे॑ति। किं न्वे॑तदग्र॑ आसी॒दित्या॑हुः। यत्पात्रा॒णीति॑। इ॒यं वा ए॒तदग्र॑ आसीत्। मृ॒न्मया॑नि॒ वा ए॒तान्या॑सन्। तैर्दे॒वा न व्या॒वृत॑मगच्छन्। त ए॒तानि॑ दारु॒मया॑णि॒ पात्रा॑ण्यपश्यन्। तान्य॑कुर्वत॥३॥

तैर्वै ते व्या॒वृत॑मगच्छन्। यद्दा॑रु॒मया॑णि॒ पात्रा॑णि॒ भव॑न्ति। व्या॒वृत॑मे॒व तैर्यज॑मानो गच्छति। यानि॑ दारु॒मया॑णि॒ पात्रा॑णि॒

भवन्ति। अमुमेव तैर्लोकमभिजयति। यानि मृन्मयानि। इममेव तैर्लोकमभिजयति। ब्रह्मवादिनो वदन्ति। काश्चतस्रः स्थालीर्वायव्याः सोमग्रहणीरिति। देवा वै पृश्निमदुह्रन्॥४॥

तस्या एते स्तना आसन्। इयं वै पृश्निः। तामादित्या आदित्यस्थाल्या चतुष्पदः पशूनदुह्रन्। यदादित्यस्थाली भवति। चतुष्पद एव तया पशून् यजमान इमां दुहे। तामिन्द्र उक्थ्यस्थाल्येन्द्रियमदुहत्। यदुक्थ्यस्थाली भवति। इन्द्रियमेव तया यजमान इमां दुहे। तां विश्वे देवा आग्रयणस्थाल्योर्जमदुह्रन्। यदाग्रयणस्थाली भवति॥५॥

ऊर्जमेव तया यजमान इमां दुहे। तां मनुष्या ध्रुवस्थाल्या-ऽऽयुरदुह्रन्। यद्ध्रुवस्थाली भवति। आयुरेव तया यजमान इमां दुहे। स्थाल्या गृह्णाति। वायव्येन जुहोति। तस्मादन्येन पात्रेण पशून्दुहन्ति। अन्येन प्रतिगृह्णन्ति। अथो व्यावृतमेव तद्यजमानो गच्छति॥६॥

ग्रहत्वं ग्रहा जुहोत्यकुर्वतादुह्रन्नाग्रयणस्थाली भवति नव च॥ [१]

युवꣳ सुराममश्विना। नमुचावासुरे सचा। विपिपाना शुभस्पती। इन्द्रं कर्म स्वावतम्। पुत्रमिव पितरावश्विनोभा। इन्द्रावतं कर्मणा दꣳसनाभिः। यथ्सुरामं व्यपिबः शचीभिः। सरस्वती त्वा मघवन्नभीष्णात्। अहाव्यग्ने हविरास्येते। स्रुचीव

घृतं चमू इव सोमः॥७॥

वाजसनिꣳ रयिमस्मे सुवीरम्। प्रशस्तं धेहि यशसं बृहन्तम्। यस्मिन्नश्वास ऋषभास उक्षणः। वशा मेषा अवसृष्टास आहुताः। कीलालपे सोमपृष्ठाय वेधसे। हृदा मतिं जनय चारुमग्नये। नाना हि वां देवहितꣳ सदो मितम्। मा सꣳसृक्षाथां परमे व्योमन्। सुरा त्वमसि शुष्मिणी सोम एषः। मा मा हिꣳसीः स्वां योनिमाविशन्॥८॥

यदत्र शिष्टꣳ रसिनः सुतस्य। यदिन्द्रो अपिबच्छचीभिः। अहं तदस्य मनसा शिवेन। सोमꣳ राजानमिह भक्षयामि। द्वे स्रुती अशृणवं पितॄणाम्। अहं देवानामुत मर्त्यानाम्। ताभ्यामिदं विश्वं भुवनꣳ समेति। अन्तरा पूर्वमपरं च केतुम्। यस्ते देव वरुण गायत्रछन्दाः पाशः। तं त एतेनाव यजे॥९॥

यस्ते देव वरुण त्रिष्टुप्छन्दाः पाशः। तं त एतेनाव यजे। यस्ते देव वरुण जगतीछन्दाः पाशः। तं त एतेनाव यजे। सोमो वा एतस्य राज्यमादत्ते। यो राजा सन्राज्यो वा सोमेन यजते। देवसुवामेतानि हवीꣳषि भवन्ति। एतावन्तो वै देवानाꣳ सवाः। त एवास्मै सवान्प्रयच्छन्ति। त एनं पुनः सुवन्ते राज्याय। देवसू राजा भवति॥१०॥

सोम आविशन् यजे राज्यायैकं च॥ [२]

उदस्थाद्देव्यदितिर्विश्वरूपी। आयुर्यज्ञपतावधात्। इन्द्राय कृण्वती भागम्। मित्राय वरुणाय च। इयं वा अग्निहोत्री। इयं वा एतस्य निषीदति। यस्याग्निहोत्री निषीदति। तामुत्थापयेत्। उदस्थाद्देव्यदितिरिति। इयं वै देव्यदितिः॥११॥

इमामेवास्मा उत्थापयति। आयुर्यज्ञपतावधादित्याह। आयुरेवास्मिन्दधाति। इन्द्राय कृण्वती भागं मित्राय वरुणाय चेत्याह। यथायजुरेवैतत्। अवर्तिं वा एषैतस्य पाप्मानं प्रतिख्याय निषीदति। यस्याग्निहोत्र्युपसृष्टा निषीदति। तां दुग्ध्वा ब्राह्मणाय दद्यात्। यस्यान्नं नाद्यात्। अवर्तिमेवास्मिन्पाप्मानं प्रतिमुञ्चति॥१२॥

दुग्ध्वा ददाति। न ह्यदृष्टा दक्षिणा दीयते। पृथिवीं वा एतस्य पयः प्रविशति। यस्याग्निहोत्रं दुह्यमानꣳ स्कन्दति। यदद्य दुग्धं पृथिवीमसक्त। यदोषधीरप्यसरद्यदापः। पयो गृहेषु पयो अग्नियासु। पयो वत्सेषु पयो अस्तु तन्मयीत्याह। पय एवाऽऽत्मन्गृहेषु पशुषु धत्ते। अप उपसृजति॥१३॥

अद्भिरेवैनदाप्नोति। यो वै यज्ञस्यार्ते नानार्तꣳ सꣳसृजति। उभे वै ते तर्ह्यार्च्छतः। आर्च्छति खलु वा एतदग्निहोत्रम्। यद्दुह्यमानꣳ स्कन्दति। यदभिदुह्यात्। आर्ते नानार्तं यज्ञस्य सꣳसृजेत्। तदेव यादृक्कीदृक्कं होतव्यम्। अथान्यां दुग्ध्वा पुनर्होतव्यम्। अनार्तेनैवार्तं

य॒ज्ञस्य॒ निष्क॑रोति॥१४॥

यद्युद्गु॑तस्य॒ स्कन्दे॑त्। यत्ततोऽहु॑त्वा॒ पुन॑रे॒यात्। य॒ज्ञं विच्छि॑न्द्यात्। यत्र॒ स्कन्दे॑त्। तन्निष॑द्य॒ पुन॑र्गृह्णीयात्। यत्रै॒व स्कन्द॑ति। तत॑ ए॒वैन॒त्पुन॑र्गृह्णाति। तदे॒व या॒दृक्की॒दृक्कं होत॒व्यम्॑। अथा॒न्यां दु॒ग्ध्वा पुन॑र्होत॒व्यम्॑। अना॑र्तिने॒वार्त॑ य॒ज्ञस्य॒ निष्क॑रोति॥१५॥

वि वा ए॒तस्य॑ य॒ज्ञश्छि॑द्यते। यस्या॑ग्निहो॒त्रेऽधिश्रि॑ते॒ श्वाऽन्त॒रा धाव॑ति। रु॒द्रः खलु॒ वा ए॒षः। यद॒ग्निः। यद्गाम॑न्वत्या व॒र्तये॑त्। रु॒द्राय॑ प॒शूनपि॑ दध्यात्। अ॒प॒शुर्यज॑मानः स्यात्। यद॒पो॑ऽन्वतिषि॒ञ्चेत्। अ॒नाद्य॒मग्नेराप॑ः। अ॒नाद्यमा॑भ्या॒मपि॑ दध्यात्। गार्ह॑पत्या॒द्वस्मा॒दाय॑। इ॒दं विष्णु॒र्विच॑क्रम॒ इति॑ वैष्ण॒व्यर्चाऽऽह॑व॒नीया॑द्ध्व॒ꣳसय॒न्नुद्र॑वेत्। य॒ज्ञो वै विष्णुः॑। य॒ज्ञेनै॒व य॒ज्ञꣳ सन्त॑नोति। भस्म॑ना प॒दमपि॑ वपति॒ शान्त्यै॑॥१६॥

वै दे॒व्यदि॑तिर्मु॒ञ्चति सृजति करोति करोत्याभ्या॒मपि॑ दध्या॒त् पञ्च॑ च॥—[३]

नि वा ए॒तस्या॑ऽऽहव॒नीयो॒ गार्ह॑पत्यं कामयते। निगार्ह॑पत्य आहव॒नीयम्॑। यस्या॒ग्निमनु॑द्धृत॒ꣳ सूर्यो॒ऽभि नि॒म्रोच॑ति। द॒र्भेण॒ हिर॑ण्यं प्र॒बद्ध्य॑ पु॒रस्ता॑द्धरेत्। अथा॒ग्निम्। अथा॑ग्निहो॒त्रम्। यद्धिर॑ण्यं पु॒रस्ता॒द्धर॑ति। ज्योति॒र्वै हिर॑ण्यम्। ज्योति॑रे॒वैनं॒ पश्य॒न्नुद्ध॑रति। यद॒ग्निं पूर्व॒ꣳ हर॒त्यथा॑ग्निहो॒त्रम्॥१७॥

भा॒ग॒धेये॑नै॒वैनं॒ प्रण॑यति। ब्रा॒ह्म॒ण आ॑र्षे॒य उद्ध॑रेत्।

ब्राह्मणो वै सर्वा देवताः। सर्वाभिरेवैनं देवताभिरुद्धरति। अग्निहोत्रमुपसाद्यातमितोरासीत। व्रतमेव हतमनु म्रियते। अन्तं वा एष आत्मनो गच्छति। यस्ताम्यति। अन्तमेष यज्ञस्य गच्छति। यस्याग्निमनुद्धृतꣳ सूर्योऽभि निम्रोचति॥१८॥

पुनः समन्य जुहोति। अन्तेनैवान्तं यज्ञस्य निष्कॅरोति। वरुणो वा एतस्य यज्ञं गृह्णाति। यस्याग्निमनुद्धृतꣳ सूर्योऽभि निम्रोचति। वारुणं चरुं निर्वपेत्। तेनैव यज्ञं निष्क्रीणीते। नि वा एतस्याऽऽहवनीयो गार्हपत्यं कामयते। नि गार्हपत्य आहवनीयम्। यस्याग्निमनुद्धृतꣳ सूर्योऽभ्युदेति। चतुर्गृहीतमाज्यं पुरस्ताद्धरेत्॥१९॥

अथाग्निम्। अथाग्निहोत्रम्। यदाज्यं पुरस्ताद्धरति। एतद्वा अग्नेः प्रियं धाम। यदाज्यम्। प्रियेणैवैनं धाम्ना समर्धयति। यदग्निं पूर्वꣳ हरत्यथाग्निहोत्रम्। भागधेयेनैवैनं प्रणयति। ब्राह्मण आर्षेय उद्धरेत्। ब्राह्मणो वै सर्वा देवताः॥२०॥

सर्वाभिरेवैनं देवताभिरुद्धरति। पराची वा एतस्मै व्युच्छन्ती व्युच्छति। यस्याग्निमनुद्धृतꣳ सूर्योऽभ्युदेति। उषाः केतुना जुषताम्। यज्ञं देवेभिरिन्वितम्। देवेभ्यो मधुमत्तमꣳ स्वाहेति प्रत्यङ्निषद्याज्येन जुहुयात्। प्रतीचीमेवास्मै विवासयति। अग्निहोत्रमुपसाद्यातमितोरासीत। व्रतमेव हतमनु म्रियते। अन्तं

वा एष आत्मनो गच्छति॥२१॥

यस्ताम्यति। अन्तमेष यज्ञस्य गच्छति। यस्याग्निमनुद्धृत ँ सूर्योऽभ्युदेति। पुनः समन्य जुहोति। अन्तेनैवान्त यज्ञस्य निष्करोति। मित्रो वा एतस्य यज्ञं गृह्णाति। यस्याग्निमनुद्धृत ँ सूर्योऽभ्युदेति। मैत्रं चरुं निर्वपेत्। तेनैव यज्ञं निष्क्रीणीते। यस्याऽऽहवनीयेऽनुद्वाते गार्हपत्य उद्वायेत्॥२२॥

यदाहवनीयमनुद्वाप्य गार्हपत्यं मन्थेत्। विच्छिन्द्यात्। भ्रातृव्यमस्मै जनयेत्। यद्वै यज्ञस्य वास्तव्यं क्रियते। तदनु रुद्रोऽवचरति। यत्पूर्वमन्ववस्येत्। वास्तव्यमग्निमुपासीत। रुद्रोऽस्य पशून्घातुकः स्यात्। आहवनीयमुद्वाप्य। गार्हपत्यं मन्थेत्॥२३॥

इतः प्रथमं जज्ञे अग्निः। स्वाद्योनेरधि जातवेदाः। स गायत्रिया त्रिष्टुभा जगत्या। देवेभ्यो हव्यं वहतु प्रजानन्निति। छन्दोभिरेवैन ँ स्वाद्योनेः प्रजनयति। गार्हपत्यं मन्थति। गार्हपत्यं वा अन्वाहिताग्नेः पशव उप तिष्ठन्ते। स यदुद्वायति। तदनु पशवोऽप क्रामन्ति। इषे रय्यै रमस्व॥२४॥

सहसे द्युम्नाय। ऊर्जेऽपत्यायेत्याह। पशवो वै रयिः। पशूनेवास्मै रमयति। सारस्वतौ त्वोथ्सौ समिन्धातामित्याह। ऋख्सामे वै सारस्वतावुथ्सौ। ऋख्सामाभ्यामेवैन ँ समिन्धे। सम्राडसि विराडसीत्याह। रथन्तरं वै सम्राट्। बृहद्विराट्॥२५॥

ताभ्यामेवैनꣳ समिन्धे। वज्रो वै चक्रम्। वज्रो वा एतस्य यज्ञं विच्छिनत्ति। यस्यानो वा रथो वाऽन्तराऽग्नी याति। आहवनीयमुद्वाप्य। गार्हपत्यादुद्धरेत्। यदग्ने पूर्वं प्रभृतं पदꣳ हि तैः। सूर्यस्य रश्मीनन्वाततानं। तत्र रयिष्ठामनु सं भरेतम्। सं नः सृज सुमत्या वाजवत्येति॥२६॥

पूर्वेणैवास्य यज्ञेन यज्ञमनु सन्तनोति। त्वमग्ने सप्रथा असीत्याह। अग्निः सर्वा देवताः। देवताभिरेव यज्ञꣳ सन्तनोति। अग्नये पथिकृते पुरोडाशमष्टाकपालं निर्वपेत्। अग्निमेव पथिकृतꣳ स्वेन भागधेयेनोपधावति। स एवैनं यज्ञियं पन्थामपि नयति। अनड्वान्दक्षिणा। वही ह्येष समृद्ध्यै॥२७॥

हरत्यथाग्निहोत्रं निम्रोचति हरेद्देवता गच्छत्युद्वायेन्मन्थेद्रमस्व बृहद्विराडिति नव च (नि वै पूर्वं त्रीणि निम्रोचति दर्भेण यद्धिरण्यमग्निहोत्रं पुनर्वरुणो वारुणं नि वा एतस्याभ्युदेति चतुर्गृहीतमाज्यं यदाज्यं पराच्युषाः पुनर्मित्रो मैत्रं यस्याऽऽहवनीयेऽनुद्वाते गार्हपत्यो यद्वै मन्थेदुद्धरेत्॥)॥ [४]

यस्य प्रातः सवने सोमोऽतिरिच्यते। माध्यं दिनꣳ सवनं कामयमानोऽभ्यतिरिच्यते। गौर्धयति मरुतामिति धयद्वतीषु कुर्वन्ति। हिनस्ति वै सन्ध्यर्धीतम्। सन्धीव खलु वा एतत्। यथ्सवनस्यातिरिच्यते। यद्धयद्वतीषु कुर्वन्ति। सन्धेः शान्त्यै। गायत्रꣳ साम भवति पञ्चदशः स्तोमः। तेनैव प्रातः

सवनान्नयन्ति॥२८॥

मरुत्वतीषु कुर्वन्ति। तेनैव माध्यं दिनाथ्सवनान्नयन्ति। होतुश्चमसमनून्नयन्ते। होताऽनु शꣳसति। मध्यत एव यज्ञꣳ समादधाति। यस्य माध्यं दिने सवने सोमोऽतिरिच्यते। आदित्यं तृतीयसवनं कामयमानोऽभ्यतिरिच्यते। गौरिवीतꣳ साम भवति। अतिरिक्तं वै गौरिवीतम्। अतिरिक्तं यथ्सवनस्यातिरिच्यते॥२९॥

अतिरिक्तस्य शान्त्यै। बण्महाꣳ असि सूर्येति कुर्वन्ति। यस्यैवाऽऽदित्यस्य सवनस्य कामेनातिरिच्यते। तेनैवैनं कामेन समर्धयन्ति। गौरिवीतꣳ साम भवति। तेनैव माध्यं दिनाथ्सवनान्नयन्ति। सप्तदशः स्तोमः। तेनैव तृतीयसवनान्नयन्ति। होतुश्चमसमनून्नयन्ते। होताऽनु शꣳसति॥३०॥

मध्यत एव यज्ञꣳ समादधाति। यस्य तृतीयसवने सोमोऽतिरिच्येत। उक्थ्यं कुर्वीत। यस्योक्थ्येऽतिरिच्येत। अतिरात्रं कुर्वीत। यस्यातिरात्रेऽतिरिच्यते। तत्त्वै दुष्प्रज्ञानम्। यजमानं वा एतत्पशव आसाह्यन्ति। बृहथ्साम भवति। बृहद्वा इमाँल्लोकान्दाधार। बार्हताः पशवः। बृहतैवास्मै पशून्दाधार। शिपिविष्टवतीषु कुर्वन्ति। शिपिविष्टो वै देवानां पुष्टम्। पुष्ट्यैवैनꣳ समर्धयन्ति। होतुश्चमसमनून्नयन्ते। होताऽनुशꣳसति। मध्यत एव यज्ञꣳ समादधाति॥३१॥

यन्ति सवनस्यातिरिच्यते शꣳसति दाधाराष्टौ च॥ [५]

एकैको वै जनतायामिन्द्रः। एकं वा एताविन्द्रमभि सꣳसुनुतः। यौ द्वौ सꣳसुनुतः। प्रजापतिर्वा एष वितायते। यद्यज्ञः। तस्य ग्रावाणो दन्ताः। अन्यतरं वा एते सꣳसुन्वतोर्निर्बफ्सति। पूर्वेणोपसृत्या देवता इत्याहुः। पूर्वोपसृतस्य वै श्रेयान्भवति। एतिवन्त्याज्यानि भवन्त्यभिजित्यै॥३२॥

मरुत्वतीः प्रतिपदः। मरुतो वै देवानामपराजितमायतनम्। देवानामेवापराजित आयतने यतते। उभे बृहद्रथन्तरे भवतः। इयं वाव रथन्तरम्। असौ बृहत्। आभ्यामेवैनमन्तरैति। वाचश्च मनसश्च। प्राणाच्चापानाच्च। दिवश्च पृथिव्याश्च॥३३॥

सर्वस्माद्वित्ताद्वेद्यात्। अभिवर्तो ब्रह्मसामं भवति। सुवर्गस्य लोकस्याभिवृत्त्यै। अभिजिद्भवति। सुवर्गस्य लोकस्याभिजित्यै। विश्वजिद्भवति। विश्वस्य जित्यै। यस्य भूयाꣳसो यज्ञक्रतव इत्याहुः। स देवता वृङ्क्त इति। यद्यग्निष्टोमः सोमः परस्ताथ्स्यात्॥३४॥

उक्थ्यं कुर्वीत। यद्युक्थः स्यात्। अतिरात्रं कुर्वीत। यज्ञक्रतुभिरेवास्य देवता वृङ्क्ते। यो वै छन्दोभिरभिभवति। स सꣳसुन्वतोरभिभवति। संवेशाय त्वोपवेशाय त्वेत्याह। छन्दाꣳसि वै संवेश उपवेशः। छन्दोभिरेवास्य छन्दाꣳस्यभिभवति। इष्टर्गो वा ऋत्विजामध्वर्युः॥३५॥

इष्टर्गः खलु वै पूर्वोऽर्ष्टुः क्षीयते। प्राणापानौ मृत्योर्मा पातमित्याह। प्राणापानयोरेव श्रयते। प्राणापानौ मा मा हासिष्टमित्याह। नैनं पुराऽऽयुषः प्राणापानौ जहितः। आर्तिं वा एते नियन्ति। येषां दीक्षितानां प्रमीयते। तं यदवर्जेयुः। क्रूरकृतामिवैषां लोकः स्यात्। आहर दहेति ब्रूयात्॥३६॥

तं दक्षिणतो वेद्यै निधाय। सर्पराज्ञियां ऋग्भिः स्तुयुः। इयं वै सर्पतो राज्ञी। अस्या एवैनं परिददति। व्यृद्धं तदित्याहुः। यथ्स्तुतमननुशस्तमिति। होता प्रथमः प्राचीनावीती मार्जालीयं परीयात्। यामीरनुब्रुवन्। सर्पराज्ञीनां कीर्तयेत्। उभयोरेवैनं लोकयोः परिददति॥३७॥

अथो धुवन्त्येवैनम्। अथो न्येवास्मै ह्वयते। त्रिः परियन्ति। त्रय इमे लोकाः। एभ्य एवैनं लोकेभ्यो धुवते। त्रिः पुनः परियन्ति। षट्थ्सम्पद्यन्ते। षड्वा ऋतवः। ऋतुभिरेवैनं धुवते। अग्न आयूꣳषि पवस इति प्रतिपदं कुर्वीरन्। रथन्तरसामैषाꣳ सोमः स्यात्। आयुरेवाऽऽत्मन्दधते। अथो पाप्मानमेव विजहतो यन्ति॥३८॥

अभिजित्यै पृथिव्याश्च स्यादध्वर्युर्ब्रूयाल्लोकयोः परिददति कुर्वीरꣳस्त्रीणि च॥[६]

असुर्यं वा एतस्माद्वर्णं कृत्वा। पशवो वीर्यमप क्रामन्ति। यस्य यूपो विरोहति। त्वाष्ट्रं बहुरूपमालभेत। त्वष्टा वै

रूपाणामीशे। य एव रूपाणामीशे। सोऽस्मिन्पशून् वीर्यं यच्छति। नास्मात्पशवो वीर्यमप क्रामन्ति। आर्तिं वा एते नियन्ति। येषां दीक्षितानामग्निरुद्वायति॥ ३९॥

यदाहवनीय उद्वायेत्। यत्तं मन्थेत्। विच्छिन्द्यात्। भ्रातृव्यमस्मै जनयेत्। यदाहवनीय उद्वायेत्। आग्नीध्रादुद्धरेत्। यदाग्नीध्र उद्वायेत्। गार्हपत्यादुद्धरेत्। यद्गार्हपत्य उद्वायेत्। अत एव पुनर्मन्थेत्॥ ४०॥

अत्र वाव स निलयते। यत्र खलु वै निलीनमुत्तमं पश्यन्ति। तदेनमिच्छन्ति। यस्माद्वारोरुद्वायेत्। तस्यारणीं कुर्यात्। क्रमुकमपि कुर्यात्। एषा वा अग्नेः प्रिया तनूः। यत्क्रमुकः। प्रिययैवैनं तनुवा समर्धयति। गार्हपत्यं मन्थति॥ ४१॥

गार्हपत्यो वा अग्नेर्योनिः। स्वादेवैनं योनेर्जनयति। नास्मै भ्रातृव्यं जनयति। यस्य सोम उपदस्येत्। सुवर्णꣳ हिरण्यं द्वेधा विच्छिद्य। ऋजीषेऽन्यदाधूनुयात्। जुहुयादन्यत्। सोममेवाभिषुणोति। सोमं जुहोति। सोमस्य वा अभिषूयमाणस्य प्रिया तनूरुदक्रामत्॥ ४२॥

तथ्सुवर्णꣳ हिरण्यमभवत्। यथ्सुवर्णꣳ हिरण्यं कुर्वन्ति। प्रिययैवैनं तनुवा समर्धयन्ति। यस्याक्रीतꣳ सोममपहरेयुः। क्रीणीयादेव। सैव ततः प्रायश्चित्तिः। यस्य क्रीतमपहरेयुः।

आदाराꣳश्च फाल्गुनानि चाभिषुणुयात्। गायत्री यꣳ सोममाहरत्। तस्य योऽꣳशुः पराऽपतत्॥४३॥

त आदारा अभवन्। इन्द्रो वृत्रमहन्। तस्य वल्कः पराऽपतत्। तानि फाल्गुनान्यभवन्। पशवो वै फाल्गुनानि। पशवः सोमो राजा। यदादाराꣳश्च फाल्गुनानि चाभिषुणोति। सोममेव राजानमभिषुणोति। शृतेन प्रातः सवने श्रीणीयात्। दध्ना मध्यंदिने॥४४॥

नीतमिश्रेण तृतीयसवने। अग्निष्टोमः सोमः स्याद्रथन्तरसामा। य एवर्त्विजो वृताः स्युः। त एनं याजयेयुः। एकां गां दक्षिणां दद्यात्तेभ्य एव। पुनः सोमं क्रीणीयात्। यज्ञेनैव तद्यज्ञमिच्छति। सैव ततः प्रायश्चित्तिः। सर्वाभ्यो वा एष देवताभ्यः सर्वेभ्यः पृष्ठेभ्य आत्मानमागुरते। यः सत्रायागुरते। एतावान्खलु वै पुरुषः। यावदस्य वित्तम्। सर्ववेदसेन यजेत। सर्वपृष्ठोऽस्य सोमः स्यात्। सर्वाभ्य एव देवताभ्यः सर्वेभ्यः पृष्ठेभ्य आत्मानं निष्क्रीणीते॥४५॥
उद्वायति मन्थेन्मन्थत्यक्रामत्पराऽपतन्मध्यन्दिन आगुरते पञ्च च॥ [७]

पवमानः सुवर्जनः। पवित्रेण विचर्षणिः। यः पोता स पुनातु मा। पुनन्तु मा देवजनाः। पुनन्तु मनवो धिया। पुनन्तु विश्व आयवः। जातवेदः पवित्रवत्। पवित्रेण पुनाहि मा। शुक्रेण देव दीद्यत्। अग्ने क्रत्वा क्रतूꣳ रनु॥४६॥

यत्ते॑ प॒वित्र॑म॒र्चिषि॑। अग्ने॒ वित॑तमन्त॒रा। ब्रह्म॒ तेन॑ पुनीमहे। उ॒भाभ्या॑ँ देव सवितः। प॒वित्रे॑ण स॒वेन॑ च। इ॒दं ब्रह्म॑ पुनीमहे। वै॒श्व॒दे॒वी पु॑न॒ती दे॒व्यागा॑त्। यस्यै॑ ब॒ह्वीस्त॒नुवो॑ वी॒तपृ॑ष्ठाः। तया॒ मद॑न्तः सध॒माद्ये॑षु। व॒यꣳ स्या॑म॒ पत॑यो रयी॒णाम्॥४७॥

वै॒श्वा॒न॒रो र॒श्मिभि॑र्मा पुनातु। वात॑ः प्रा॒णेने॑षि॒रो म॑यो॒भूः। द्यावा॑पृथि॒वी पय॑सा॒ पयो॑भिः। ऋ॒तावं॑री य॒ज्ञिये॑ मा पुनीताम्। बृ॒हद्भिः॑ सवित॒स्तृभिः॑। वर्षि॑ष्ठैर्देव॒ मन्म॑भिः। अग्ने॒ दक्षैः॑ पुनाहि मा। येन॑ दे॒वा अपु॑नत। येनाऽऽपो॑ दि॒व्यं कशः॑। तेन॑ दि॒व्येन॒ ब्रह्म॑णा॥४८॥

इ॒दं ब्रह्म॑ पुनीमहे। यः पा॑वमा॒नीर॒ध्येति॑। ऋषि॑भि॒ः सम्भृ॑त॒ꣳ रसम्॑। सर्व॒ꣳ स पू॒तम॑श्नाति। स्व॒दि॒तं मा॑त॒रिश्व॑ना। पा॒व॒मा॒नीर्यो अ॒ध्येति॑। ऋषि॑भि॒ः सम्भृ॑त॒ꣳ रसम्॑। तस्मै॒ सर॑स्वती दुहे। क्षी॒रꣳ स॒र्पिर्मधू॑दकम्। पा॒व॒मा॒नीः स्व॒स्त्यय॑नीः॥४९॥

सु॒दुघा॒ हि पय॑स्वतीः। ऋषि॑भि॒ः सम्भृ॑तो॒ रसः॑। ब्रा॒ह्म॒णेष्व॒मृत॑ꣳ हि॒तम्। पा॒व॒मा॒नीर्दि॑शन्तु नः। इ॒मं लो॒कमथो॑ अ॒मुम्। कामा॒न्थ्समर्ध॑यन्तु नः। दे॒वीर्दे॒वैः स॒माभृ॑ताः। पा॒व॒मा॒नीः स्व॒स्त्यय॑नीः। सु॒दुघा॒ हि घृ॑त॒श्चुतः॑। ऋषि॑भि॒ः सम्भृ॑तो॒ रसः॑॥५०॥

ब्रा॒ह्म॒णेष्व॒मृत॑ꣳ हि॒तम्। येन॑ दे॒वाः प॒वित्रे॑ण। आ॒त्मान॑ं पुन॒ते सदा॑। तेन॑ स॒हस्र॑धारेण। पा॒व॒मा॒न्यः पु॑नन्तु मा। प्रा॒जा॒प॒त्यं प॒वित्रम्॑। श॒तोद्या॑मꣳ हिर॒ण्मयम्॑। तेन॑ ब्रह्म॒विदो॑ व॒यम्। पू॒तं ब्रह्म॑ पुनीमहे।

इन्द्रः॑ सुनी॒ती स॒ह मा॑ पुनातु। सोमः॑ स्व॒स्त्या वरु॑णः स॒मीच्या॑। य॒मो राजा॑ प्रमृ॒णाभिः॑ पुनातु मा। जा॒तवे॑दा मो॒र्जय॑न्त्या पुनातु॥५१॥

अनु॑ रयी॒णां ब्रह्म॑णा स्व॒स्त्ययनीः॑ सु॒दुघा॒ हि घृ॑त॒श्चुत॒ ऋषि॑भिः॒ सम्भृ॑तो॒ रसः॑ पुनातु॒ त्रीणि॑ च॥ [८]

प्र॒जा वै स॒त्रमा॑सत॒ तप॒स्तप्य॑माना॒ अजु॑ह्वतीः। दे॒वा अ॑पश्यञ्चम॒सं घृ॒तस्य॑ पू॒र्णꣳ स्व॒धाम्। तमुपोद॑तिष्ठ॒न्तम॑जुहवुः। तेना॑र्धमा॒स ऊर्ज॒मवा॑रुन्धत। तस्मा॑दर्धमा॒से दे॒वा इ॑ज्यन्ते। पि॒तरो॑ऽपश्यञ्चम॒सं घृ॒तस्य॑ पू॒र्णꣳ स्व॒धाम्। तमुपोद॑तिष्ठ॒न्तम॑जुहवुः। तेन॑ मा॒स्यूर्ज॒मवा॑रुन्धत। तस्मा॑न्मा॒सि पि॒तृभ्यः॑ क्रियते। म॒नु॒ष्या॑ अपश्यञ्चम॒सं घृ॒तस्य॑ पू॒र्णꣳ स्व॒धाम्॥५२॥

तमुपोद॑तिष्ठ॒न्तम॑जुहवुः। तेन॑ द्व॒यीमूर्ज॒मवा॑रुन्धत। तस्मा॒द्विरह्नो॑ मनु॒ष्ये॑भ्य॒ उप॑ह्रियते। प्रा॒तश्च॑ सा॒यं च॑। प॒शवो॑ऽपश्यञ्चम॒सं घृ॒तस्य॑ पू॒र्णꣳ स्व॒धाम्। तमुपोद॑तिष्ठ॒न्तम॑जुहवुः। तेन॑ त्र॒यीमूर्ज॒मवा॑रुन्धत। तस्मा॒त्त्रिरह्नः॑ प॒शवः॒ प्रेर॑ते। प्रा॒तः स॑ङ्ग॒वे सा॒यम्। असु॑रा अपश्यञ्चम॒सं घृ॒तस्य॑ पू॒र्णꣳ स्व॒धाम्॥५३॥

तमुपोद॑तिष्ठ॒न्तम॑जुहवुः। तेन॑ संवथ्स॒र ऊर्ज॒मवा॑रुन्धत। ते दे॒वा अ॑मन्यन्त। अ॒मी वा इ॒दम॑भूवन्। यद्व॒यꣳ स्म इति॑। त ए॒तानि॑ चातुर्मा॒स्यान्य॑पश्यन्। तानि॒ निर॑वपन्। तैरे॒वैषां तामूर्ज॑मवृञ्जत। ततो॑ दे॒वा अभ॑वन्। पराऽसु॑राः॥५४॥

यद्यजते। यामेव देवा ऊर्जमवारुन्धत। तान्तेनाव रुन्धे। यत्पितृभ्यः करोति। यामेव पितर ऊर्जमवारुन्धत। तान्तेनाव रुन्धे। यदावसथेऽन्न हरन्ति। यामेव मनुष्या ऊर्जमवारुन्धत। तान्तेनाव रुन्धे। यद्दक्षिणा ददाति॥५५॥

यामेव पशव ऊर्जमवारुन्धत। तान्तेनाव रुन्धे। यच्चातुर्मास्यैर्-यजते। यामेवासुरा ऊर्जमवारुन्धत। तान्तेनाव रुन्धे। भवत्यात्मना। परास्य भ्रातृव्यो भवति। विराजो वा एषा विक्रान्तिः। यच्चातुर्मास्यानि। वैश्वदेवेनास्मिँल्लोके प्रत्यतिष्ठत्। वरुणप्रघासैरन्तरिक्षे। साकमेधैरमुष्मिँल्लोके। एष ह त्वावैतथ्सर्वं भवति। य एवं विद्वाꣳश्चातुर्मास्यैर्यजते॥५६॥

मनुष्या अपश्यञ्चमसं घृतस्य पूर्णꣳ स्वधामसुरा अपश्यञ्चमसं घृतस्य पूर्णꣳ स्वधामसुरा ददात्यतिष्ठच्चत्वारि च॥ [९]

अग्निर्वाव संवथ्सरः। आदित्यः परिवथ्सरः। चन्द्रमा इदावथ्सरः। वायुरनुवथ्सरः। यद्वैश्वदेवेन यजते। अग्निमेव तथ्संवथ्सरमाप्नोति। तस्माद्वैश्वदेवेन यजमानः। संवथ्सरीणाꣳ स्वस्तिमाशास्त इत्याशासीत। यद्वरुणप्रघासैर्यजते। आदित्यमेव तत्परिवथ्सरमाप्नोति॥५७॥

तस्माद्वरुणप्रघासैर्यजमानः। परिवथ्सरीणाꣳ स्वस्तिमा-शास्त इत्याशासीत। यथ्साकमेधैर्यजते। चन्द्रमसमेव

तदि॑दावथ्स॒रमा॑प्नोति। तस्मा॑थ्साकमे॒धैर्यज॑मानः। इ॒दाव॒थ्स॒रीणाꣳ स्व॒स्तिमाशा॑स्त॒ इत्याशा॑सीत। यत्पि॑तृय॒ज्ञेन॒ यज॑ते। दे॒वाने॒व तद॒न्ववे॑स्यति। अथ॒वा अ॑स्य वा॒युश्चा॑नुवथ्स॒रश्चाप्री॑ता॒वुच्छि॑ष्येते। यच्छु॑नासी॒रीये॑ण॒ यज॑ते॥ ५८॥

वा॒युमे॒व तद॑नुवथ्स॒रमा॑प्नोति। तस्मा॑च्छुनासी॒रीये॑ण॒ यज॑मानः। अ॒नु॒व॒थ्स॒रीणाꣳ स्व॒स्तिमाशा॑स्त॒ इत्याशा॑सीत। स॒व॒थ्स॒रं वा ए॒ष ईप्स॑तीत्या॑हुः। यश्चा॑तुर्मा॒स्यैर्यज॑त॒ इति॑। ए॒ष ह॒ त्वै स॑वथ्स॒रमा॑प्नोति। य ए॒वं वि॒द्वाꣳश्चा॑तुर्मा॒स्यैर्यज॑ते। विश्वे॑ दे॒वाः सम॑यजन्त। तैऽग्निमे॒वाय॑जन्त। त ए॒तं लो॒कम॑जयन्॥ ५९॥

यस्मि॑न्नग्निः। यद्वै॑श्वदे॒वेन॒ यज॑ते। ए॒तमे॒व लो॒कं ज॑यति। यस्मि॑न्नग्निः। अ॒ग्नेरे॒व साय॑ुज्य॒मुपै॑ति। य॒दा वै॑श्वदे॒वेन॒ यज॑ते। अथ॑ संवथ्स॒रस्य॑ गृ॒हप॑तिमाप्नोति। य॒दा स॑वथ्स॒रस्य॑ गृ॒हप॑तिमा॒प्नोति॑। अथ॑ सहस्रया॒जिन॑माप्नोति। य॒दा स॑हस्रया॒जिन॑मा॒प्नोति॑॥ ६०॥

अथ॑ गृहमे॒धिन॑माप्नोति। य॒दा गृ॑हमे॒धिन॑मा॒प्नोति॑। अथा॒ग्निर्भ॑वति। य॒दाग्निर्भ॑वति। अथ॒ गौर्भ॑वति। ए॒षा वै वै॑श्वदे॒वस्य॒ मात्रा॑। ए॒तद्वा ए॒तेषा॑मव॒मम्। अतो॑तो॒ वा उत्त॑राणि॒ श्रेयाꣳ॑सि भवन्ति। यद्विश्वे॑ दे॒वाः स॒मय॑जन्त। तद्वै॑श्वदे॒वस्य॑ वैश्वदेव॒त्वम्॥ ६१॥

अथा॑ऽऽदि॒त्यो वरु॑णꣳ रा॒जानं॑ वरुणप्रघा॒सैर॑यजत। स ए॒तं लो॒कम॑जयत्। यस्मि॑न्नादि॒त्यः। यद्व॑रुणप्रघा॒सैर्यज॑ते। ए॒तमे॒व लो॒कं ज॑यति। यस्मि॑न्नादि॒त्यः। आ॒दि॒त्यस्यै॒व

सायुज्यमुपैति। यदादित्यो वरुणꣳ राजानं वरुणप्रघासै-रयजत। तद्वरुणप्रघासानां वरुणप्रघासत्वम्। अथ सोमो राजा छन्दाꣳसि साकमेधैरयजत॥६२॥

स एतं लोकमजयत्। यस्मिꣳश्चन्द्रमा विभाति। यथ्साकमेधैर्यजते। एतमेव लोकं जयति। यस्मिꣳश्चन्द्रमा विभाति। चन्द्रमस एव सायुज्यमुपैति। सोमो वै चन्द्रमाः। एष ह त्वै साक्षाथ्सोमं भक्षयति। य एवं विद्वान्थ्साकमेधैर्यजते। यथ्सोमश्च राजा छन्दाꣳसि च समैधन्त॥६३॥

तथ्साकमेधानाꣳ साकमेधत्वम्। अथर्तवः पितरः प्रजापतिं पितरं पितृयज्ञेनायजन्त। त एतं लोकमजयन्। यस्मिन्नृतवः। यत्पितृयज्ञेन यजते। एतमेव लोकं जयति। यस्मिन्नृतवः। ऋतूनामेव सायुज्यमुपैति। यदृतवः पितरः प्रजापतिं पितरं पितृयज्ञेनायजन्त। तत्पितृयज्ञस्य पितृयज्ञत्वम्॥६४॥

अथौषधय इमं देवं त्र्यम्बकैरयजन्त प्रथेमहीति। ततो वै ता अप्रथन्त। य एवं विद्वाꣳस्त्र्यम्बकैर्यजते। प्रथते प्रजया पशुभिः। अथ वायुः परमेष्ठिनꣳ शुनासीरीयेणायजत। स एतं लोकमजयत्। यस्मिन्वायुः। यच्छुनासीरीयेण यजते। एतमेव लोकं जयति। यस्मिन्वायुः॥६५॥

वायोरेव सायुज्यमुपैति। ब्रह्मवादिनो वदन्ति। प्र चातुर्मास्ययाजी मीयता (३) न प्रमीयता (३) इति। जीवन्वा

एष ऋतूनप्येति। यदि वसन्तां प्रमीयते। वसन्तो भवति। यदि ग्रीष्मे ग्रीष्मः। यदि वर्षासु वर्षाः। यदि शरदि शरत्। यदि हेमन् हेमन्तः। ऋतुर्भूत्वा संवथ्सरमप्येति। संवथ्सरः प्रजापतिः। प्रजापतिर्वावैषः॥६६॥

परिवथ्सरमाप्नोति शुनासीरीयेण यजतेऽजयन्थ्सहस्रयाजिनमाप्नोति वैश्वदेवत्वꣳ सांकमेधैरयजत समैधन्त पितृयज्ञत्वं जयति यस्मिन्वायुरहेमन्तस्त्रीणि च॥ [१०]

उभये युवꣳ सुरामुमुदस्थात्रि वै यस्य प्रातः सवन एकैकोऽसुर्यं पवमानः प्रजा वै सत्रमासतान्निर्वाव संवथ्सरो दशं॥१०॥

उभये वा उदस्थाथ्सर्वाभिर्मध्यतोऽत्र वाव ब्राह्मणेष्वर्थं गृहमेधिनꣳ षट्थ्षष्टिः॥६६॥

उभये वा वैषः॥

हरिः ओम्॥

॥इति श्रीकृष्णयजुर्वेदीयतैत्तिरीयब्राह्मणे प्रथमाष्टके चतुर्थः प्रपाठकः समाप्तः॥

This PDF was downloaded from http://stotrasamhita.github.io.

GitHub: http://stotrasamhita.github.io | http://github.com/stotrasamhita

Credits: http://stotrasamhita.github.io/about/